

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 7.

V Ljubljani, 15. aprila 1889.

Letnik 11.

Zdravljenje drevesne smolike.

Vse drevje našega koščičastega sadja, kakor marelice, breskve, mandli, črešnje in slive, podvrženo je bolezni smoliki. Tisti deli drevesa, katerih se prime ta bolezen, navadno tudi poginejo.

Priporočali so dosedaj to bolezen s tem zdraviti, da se bolni deli izrežejo, in tudi mi smo to zvrševali dlje časa, ker nismo poznali boljšega sredstva, ako ravno nismo mogli zadovoljni biti z uspehom.

Smolika nastaje vsled ovir, ob katere zadene sokov tok; ovire pa nastajajo vsled slabe lubadne prožnosti, vsled vnetja, ozeblin ali drugačnega poškodovanja lubadi. Pred vsem treba varovati drevje takega poškodovanja. Marelice in breskve moramo vsled tega čuvati, po zimi mraza, po leti pa vročine.

Za zdravljenje smolike rabimo pa mi nastopno sredstvo, in sicer uže pet let z najboljšim uspehom.

Kakor hitro zapazimo, da se je začel nabirati nad lubadjo drevja smoli podoben sok, vemo, da je drevo bolno za smoliko. Ako proti bolezni ne ukrenemo ničesar, pogine bolni del navadno, in sicer prav kmalu.

Mi se torej požurimo narediti ob bolnem deblu, bolni veji ali mladiki 2 do 4 podolžne zareze. Te podolžne zareze, katere nekateri imenujejo tudi puščanje, imajo namen prerezati lubad po dolgosti odvzgor navzdol ali pa narobe. Vsled zareze se lubad laže raztegne, in sok se laže pretaka. Zato rabijo te podolžne zareze tudi, če se kaka veja ali deblo noče debeliti, ali če je drevo rakavo. Pri smoliki naredo se torej tudi zareze, in sicer ena, ki gre skozi rano, druga pa zadi. Ako je dotični del zelo debel, naredo se tri ali celo štiri zareze. Zareze pa bodo imele le tedaj uspeh, ako prerežejo lubad skoz in skoz noter do lesa. Čas zareze delati je od marcija do avgusta. Strogo je paziti na to, da je nož oster, ker skrhau nož naredi rano, katera bolezen še poveča.

S porabo tega sredstva (tako piše neki praktičen sadjar v nemškem strokovnem listu „Der praktische Obstzüchter), rešili smo marsikatero drevo, ki smo mislili, da je uže izgubljeno. Bolezen ni le izginila, še celo rane, ki so bile po 20 *cm* dolge, porasle so se hitro. Priporočamo to sredstvo z zaupanjem rabiti in dostavljamo, da nikakor ni treba, ampak je še celo škodljivo rane od smolike s kako rečjo izpirati ali pa s cepilno smolo mazati. Ako je pa rana od smolike posebno velika, priporočamo jo napolniti z drevesno malto (2 dela kravjaka in 1 del ilovice) ter jo pokriti s kosom platna.

O sortah povrtnega graha.

Grah, katerega pridelujemo po vrtilih, ni navadni poljski grah (*Pisum sativum*), ampak je raznih zvrsti tega, potem luščinastega, od katerega je samo zrnje



Podoba 19.

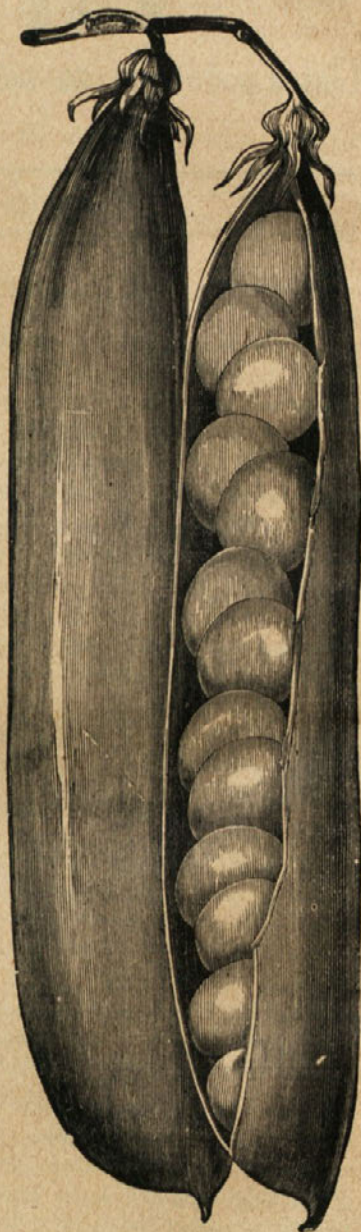
dobro. cukraste (*Pisum saccharatum*), ki ga uživamo nezrelega v stročji, sterženega (*Pisum quadratum*), ki je za vsako porabo, in pruskega graha (*Pisum coerulescens*).

Vsake sorte so pa še zvrsti, ki so za zgodnjo ali pozno setev, za vzgojo v gorkih gredah ali na prostem, ki so visoke ali pa nizke i. t. d. Tako imamo grahovitih sort na stotine, katerim njih gojitelji pripisujejo razne dobre lastnosti. Zlasti na Angleškem se vrtarji zelo pečajo s pridelovanjem graha, zato pa tudi od tam dobivamo največ in najboljših novih sort. V naslednjih vrstah sta popisani dve važnejši novi sorti.

Sorta čudo iz Amerike (glej podobo 19.) je ena najboljših vrst. Ta grah je zelo zgodenj, pritličien in dober, rodi obilo in je za gojitev po gorkih gredah ter tudi na prostem. Ako ravno je zelo nizke rasti, vendar ima vsako stebelce po 10 do 15 strokov, in v vsakem je po 6 do 9 velikih, lepih, jako okusnih grahov. Temnozeleno listje dela rastlino kaj lepo. Zaradi mnogih dobrih lastnosti je ta sorta grahova zelo priporočena posebno za majhne domače vrste.

Druga zelo priporočena sorta je telegraf, katere strok predstavlja podoba 20. v naravni velikosti. Ta sorta vzraste visoka, zelo je zgodnja in malo občutljiva, rodovitna in najboljšega okusa.

Seme teh sort prodajeta Wolfner & Weisz na Dunaj (Wien, I. Wallfischgasse 15)



Podoba 20.

Pozor, sadjarji!

Ako hoče sadjar imeti kaj prida pridelka, ne sme prepuščati vse skrbi za drevje svoje edino le ljubemu Bogu, ampak mora tudi sam kaj poskrbeti. Sad-

jarskih opravil je mnogo, ter opravljena morajo biti ob pravem času, vendar pa vsa skupaj niso toliko zamudna, da bi jih ne mogel priden gospodar do časa zvršiti. O vseh sadjarskih opravilih pisali smo že in bomo še v tem listu, danes hočemo naše sadjarje le opozoriti na delo, katero kaj radi opuščajo, nekaj zato, ker ne prinaša neposrednega dobička, nekaj pa zato, ker se je redno opravljanje tega dela pri nas žalibog še zelo malo ukoreninilo. Mi mislimo pokončevanje gosenic in drugega mrčesa.

Kaj pomaga na drevju obilo cvetja, če ga pa kmalu ugonobe razni mrčesi in gosenice, in slednjič pa še ostalo sadje popada vse piškavo z drevja. Na delo torej sadjarji! Poberite gosenične zalege po drevju, dokler ni še ozelenelo, in dokler se iz zaleg ne izlevijo še metulji, katere je težje pokončati in ki naneso na milijone drugih jajec. Sedaj se z majhnim trudom ognemo velike škode, katere čez malo časa ne bo več moči popraviti. Gospode ljudske učitelje pa prosimo, naj po šolah ponove svoje pouke o tej reči ter ob enem priporoče koristne ptice varstvu, ker te so v preganjanji majhnih škodljivcev najboljše zaveznice človeku. Torej, sadjarji! obirajte pridno gosenice in uničujte škodljivi mrčes, ker obilno plachilo dobodete za to gotovo jeseni!

Apnena moka na sadnem vrtu.

Sedaj bode čas, tako poroča Ph. Gerhardt-Sonnenschied v „Praktischer Rathgeber im Obst- und Gartenbau“, da pričnemo z delom, katero je pa še malo znano, a neprecenjeno; to je namreč pretresanje drevja z apneno moko. Za to delo je najboljši oni čas, v kojem se začno cvetni popki napenjati, in pa vlažen miren dan, tedaj obvisi namreč apnena moka po vsem drevju. Smoter potresanju je:

1. Da drevesne vrhove očistimo mahu, lišajev in mrčesov. Moka ostane po mahu in po lišajih in jih zamori ter pokonča zalego mrčesov.

2. Da zavarujemo cvetne popke proti mrčesu in jih utrdimo proti škodljivemu vremenu. Apnena moka po zunanjih delih popkov brani mrčesom, da jajčkov ne zalegajo v popke.

3. Da se zemlja pod drevjem gnoji.

Moko narediš tako: Dobro žgano apno naškropiš z vodo (na eden stot apna dvajset litrov vode). Apno spraviš na kup, pokriješ ga z ruševino, katero tako stlačiš, da zrak ne more do apna. Čoz 3 ali 4 dni je apnena moka dobra v rabo.

Razprašiš jo tako: Pri majhnih drevesih mečeš jo od tal, pri velicah z lestve v vrhe dreves. Posebnih priprav za to ne poznam. Po moji misli jih ni še nič, ker, kolikor je meni znano, ne rabijo in ne poznajo še nikjer apnene moke, kot ljudje našega kraja, ki so me zadujo jesen povpraševali po vzroku rodovitnosti mojih dreves, česar jim nikakor nisem prikrival.

Raznotere vrtnarske reči.

Novo šolsko-vrtnarsko knjigo z imenom „Ein Schulgarten für grössere Städte“ izdala je e. kr. vrtnarska družba za Štajarsko v Gradei. Namen šolskemu vrtu v večem mestu je naravno ves drug nego na deželi, zato se razločuje ta knjiga po vsem od drugih knjig te stroke. Vsebina knjige se opira popolnoma na ravnokar ustanovljeni šolski vrt nove šole v Hirtengasse v Gradei, katerega so uredili najboljši graški strokovnjaki. Smoter, katerega hočejo doseči s tem vrtom, objavljamo v nastopnih vrstah na kratko, kar vse se more smatrati tudi za vsebino navedene knjige.

Smoter temu vrtu je:

- 1.) Šolski vrt je odločen v porabo 6 šolam graškim;
- 2.) služi naj jim za učilo v naravoslovji v obče in posebe v rastlinarstvu, in sicer
 - a) naj seznanja učečo se mladino z najvažnejšimi rastlinskimi plemeni ter z najvažnejšimi, koristnimi, lepotičnimi in strupenimi rastlinami;
 - b) naj daje priliko učencem spoznavati dogodke v rastlinskem življenji;
 - c) naj poučuje mladino o pridelovanji in oskrbovanji koristnih in lepotičnih rastlin;
 - d) naj kaže, kako se da zemlja koristno porabljati in
 - e) naj daje dotičnim šolam potreben material za razkazavanje v šoli.

Prav živo priporočamo to knjigo vsem onim gg. učiteljem, ki se zanimajo za šolsko vrtnarstvo.

Skrb za vrtno trato. Ako je trata po leti nesnažna ali neenaka, videti je vrt kaj grd, pridno oskrbovana trata pa je najlepše lepotičje vrtu. Uže spomladi je, kakor hitro postaja toplo, skrbno ravnati s trato. Kadar tla niso več zmrzla, v čisto pograbi raz trato vso nesnago, krnine i. t. d. Koder se je naredil mah, odstrani ga z železnimi grabljami in potresi onod s pepelom, s sajam i in z drugimi takimi rečmi. Koder so popolnoma gola mesta, zrahljaj jih in kmalu jih posej s primerno travno zmesjo. Robe ob trati prireži ostro. Ako se pokaže spomladi preveč golih mest po trati, pa opravi vso trato iz novega.

Praktična setev. Vrtnarji v okolici Novega Jorka v severni Ameriki tako le ravnajo ob setvi zelja in druge zelenjadi. Odprtim gredam ter tudi tistim, ki so pokrite s steklom, najprej zemljo dobro zrahljajo in poravnajo ter jo pokrijejo potem z 1 $\frac{c}{m}$ debelo plastjo močvirskega mahu (sphagnum). V ta namen mah dobro posuše ter ga zdrgnejo skozi rešeto. Na plast mahu naspo enoliko debelo plast dobro presejane prsti. Na poravnano prsteno plast pa sejejo prav redko ter pokrijejo vsejano seme plitvo z rahlo prstjo. Mah dela gredo rahlo in vlažno ter brani rastlinam, da ne delajo samo srčnih korenin. Ako setev ni bila pregosta, prihranjeno ti je sitno in zamudno pikiranje mladih rastlinic, katere lahko s kepo prsti vzameš iz zemlje ter jih presadiš na določena mesta, koder rasto čvrsto dalje.

Gnojnica rabi, a vedno močno z vodo razredčena, z najboljšim uspehom v gnojenje ozelenelim rastlinam. Z gnojnico naj se poliva le ob deževnem ali vsaj oblačnem vremenu. Zelo mokro zemljo ali s snegom odeto treba polivati z manj ali čisto nič razredčeno gnojnico. Če gnojimo z gnojnico zelenim rastlinam, treba da stoji, z vodo razredčena, najmanj en dan, da se dobro prekuha, ker drugače posmodi rastline.

Znamke (etikete), na katere pišemo imena vrstam sadnega drevja ali drugih vrtnih rastlin, naredimo najceneje tako le: Iz mehkega lesa, ki se rad lepo in ravno kolje, napravimo gladke deščice, ki so po 5—10 $\frac{c}{m}$ dolge, 1—2 $\frac{c}{m}$ široke ter po kaka 2 $\frac{m}{m}$ debele. Ako hočemo znamko vtakniti v zemljo, zaostrimo jo na eni strani, ako jo pa hočemo obesiti na drevo, naredimo po enem konci primerne zareze. Na znamko pišimo z mehkim svinčnikom. Pred pa namažimo znamko z belo ali rumeno oljnato barvo, in sicer le toliko, da je barvo komaj poznati. Mažimo pa z prstom. Na mokro barvo zapišimo potem ime. O znamkah druge vrste hočemo govoriti ob priliki.

Založba e. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pirc.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.